

FUNKTIONAALINEN JAKSOANALYYSI
VEROHALLINNON OHJETEKSTEISTÄ

Suomen kielen
kandidaatintutkielma
Oulun yliopisto
13.12.2019

Minna Virsu

SISÄLLYS

1. JOHDANTO	2
1.1. Tutkimusaihe ja -kysymykset	2
1.2. Aiempi tutkimus	2
1.3. Tutkimusaineisto	3
2. TEORIA JA MENETELMÄ	5
2.1. Teoriatausta	5
2.2. Funktionaalinen jaksoanalyysi tutkimusmenetelmänä	7
3. OHJETEKSTIEN FUNKTIONAALISET JAKSOT	9
3.1. Esittelyjakso	10
3.2. Käsittelyjakso	13
3.2.1. Määrittelyjakso	14
3.2.2. Lakiteksti	15
3.3. Kehotusjakso	16
3.4. Havainnollistava jakso	20
3.4.1. Esimerkit	21
3.4.2. Taulukot	23
4. PÄÄTÄNTÖ	25
LÄHTEET	27
LIITE	

1. JOHDANTO

1.1. Tutkimusaihe ja -kysymykset

Tutkin kandidaatintutkielmassani Verohallinnon ohjetekstien rakennetta ja sisältöä. Ohjetekstit edustavat tekstilajiltaan virkakieltä, jonka muotoa sitovat omat norminsa. Virkakieltä esiintyy erilaisten julkisten virastojen lomakkeissa, ohjeissa ja julkaisuissa. Kuten muutkin tekstit, virkateksti pyrkii todellisuuden kuvauksen lisäksi muokkaamaan ihmisten käsityksiä maailmasta ja todellisuudesta (Heikkinen 2002: 8). Virkakieli on monimuotoinen kielimuoto, joka koostuu usein toisista teksteistä. Virkateksti voi sisältää eri elämäntilanteiden kielenkäyttötapoja ja sisältöjä. Virkakieli ei siis muodosta yhtä yhtenäistä tekstikenttää, mutta yleensä siihen liittyy virkatyössä vakiintuneita kielenkäytön, tekstien tuottamisen ja maailman merkityksellistämisen käytäntöjä. (Heikkinen & Hiidenmaa & Tiililä 2000: 9.) Tässä tutkielmassa tarkoitukseni on selvittää,

- miten ohjetekstit rakentuvat.
- miten ohjetekstien funktionaaliset jaksot tuottavat virkakielen tekstilajia.

Tekstilajitutkimuksen tarkoituksena ei lähtökohtaisesti ole etsiä teksteistä virheitä, vaan sen kautta on mahdollista luoda käytännöllisiä tavoitteita (Tiililä 2007: 16). Näin ollen en keskity tutkielmassani etsimään aineistostani epäkohtia, vaan tarkastelen tekstien rakennetta ja niiden välittämää sisältöä. Tekstintutkimuksen lähtökohtana toimii teksti, jonka kautta pyritään välittämään merkityksiä. Teksti rakentuu muun muassa sanoista, puheenaiheista ja tekstihahmoista, jotka ovat valinnan tuloksia. Valintoja voidaan tehdä osin tiedostamatta, sillä usein eri tekstilajeihin liittyy vakiintuneita normeja, joita noudatetaan. Tekstintutkimus tulkitsee näitä valintoja. (Heikkinen 2002: 20.)

Valitsin tutkielman aiheeksi virkakielen, koska aiheena se on ajankohtainen yhä kirja-voituvassa tekstimaisemassa. Myös aineiston runsaus helpotti aiheen valintaa, sillä tekstintutkimukselle on olemassa paljon materiaalia virkakielestä (Heikkinen 2002: 9). Nykyisenkaltaisessa tekstiyhteiskunnassa on tärkeää osata erottaa merkityksellinen informaatio epäolennaisesta tiedosta. Virkatekstit ovat usein esillä niin virallisissa kuin arkipäiväisissäkin tilanteissa, jolloin ne tulevat lähelle ihmisen elämää sosioekonomisesta asemasta riippumatta. (Heikkinen 2002: 8.)

1.2. Aiempi tutkimus

Tutkimuskohteena virkakieli ei ole tavanomaisin, sillä tekstintutkimus on nuori ala suomalaisessa kielentutkimuksessa. Toisaalta 2000-luvulla virkakieltä käsittelevien väitöskirjojen määrä on kasvanut. (Heikkinen 2002: 10.) Esimerkiksi Ulla Tiililä (2007) käsittelee väitöskirjassaan etuuspäätösten kieltä sekä tekstin ja kontekstin suhdetta. Tiililä tarkastelee kuljetuspalvelupäätösten olemusta aineiston yhteisten piirteiden kautta. Tässä tutkielmassa Tiililän väitöskirja toimii merkittävänä lähdeaineistona, joka on antanut esimerkin tekstiosien erottelusta ja niiden nimeämisestä. Suvi Honkanen (2012) on puolestaan kirjoittanut väitöskirjan koskien direktiivien muotoilua opetusviraston ryhmäkirjeissä. Väitöskirjassa keskiössä ovat institutionaaliset tilanteet, joissa kielelliset keinot ohjailevat vastaanottajan toimia. Erityisesti ohjailukeinon valinta ja kiteytyneet direktiivit ovat tutkimuksen kohteina.

Tekstilajitutkimus on ollut esillä väitöskirjojen ohella myös maisteriopinnäytetyöissä (Honkanen & Tiililä 2012: 208). Maisteriopinnäytetyön lingvistisestä tekstintutkimuksesta on tehnyt muun muassa Kujanpää (2014), joka tarkastelee pro gradu -tutkielmassaan kielen funktioita paikallispoliisin verkkotiedotteissa. Verohallinnon toimintaa käsittelevän pro gradu -tutkielman on kirjoittanut Marttila (2017). Kyseisessä tutkielmassa tutkimuksen kohteina eivät ole Verohallinnon ohjetekstien rakenteet, sillä kyseessä ei ole lingvistinen tutkimus. Tässä tutkielmassa hyödynnän kuitenkin opinnäytetyössä kerättyjä tietoja Verohallinnon toiminnasta ja periaatteista.

Tekstintutkimukseen on Suomessa 2000-luvulta lähtien kohdistettu aiempaa enemmän huomiota. Nykyisessä tekstiyhteiskunnassa tekstintutkimukselle on usein tarvetta, sillä virkatekstit ovat yhä enenevässä määrin osa ihmisten arkipäivää. (Heikkinen 2002: 9.) Kielen ja kirjoittamisen osuus eri ammattikuntien tehtävänkuvissa on lisääntynyt, minkä myötä työ ja kieli nivoutuvat yleensä yhteen (Hiidenmaa 2000: 20). Tekstilajin ominaisuuksiin kohdistettu huomio on kasvattanut mielenkiintoa myös kokonaisrakennetta kohtaan. Kokonaisrakennetta tarkasteltaessa on otettu huomioon tekstin rakenneominaisuudet ja rakennetutkimuksen perinteet. (Honkanen & Tiililä 2012: 209.) Myös Heikkinen (2002: 10) kuvaa suomalaisen tekstintutkimuksen tulevaisuutta valoisana.

Viranomaisten kieleen kohdistunut tutkimus keskittyi 1970-luvulta lähtien erityisesti tekstien selkeyden huoltamiseen. Myös tekstilingvistinen tutkimus kehittyi samoihin aikoihin. Myöhemmin viranomaisten kielenhuollossa ovat olleet keskiössä tekstien tarkastelu ja kirjoittamiseen liittyvä ohjaus. (Hiidenmaa 2000: 31.) Tässä tutkimuksessa virkakieltä tarkastellaan sen funktioiden, rakenteiden ja näkökulmien kautta. Näin ollen näkökulma eroaa aiemmasta ja varhaisemmasta tutkimuksesta, jossa tekstien selkeys oli tutkimuksen keskiössä. Tähän tutkielmaan eivät liity kielenhuollon kysymykset, vaikka tarkastelun kohteina ovatkin tekstien leksikaalis-kieliopilliset rakenteet.

1.3. Tutkimusaineisto

Kandidaatintutkielmani aineistona toimii Verohallinnon verkkosivuilla olevat ohjetekstit. Olen valinnut tutkittaviksi teksteiksi 40 ohjetekstiä, jotka käsittelevät vero-ohjeita. Verohallinnon tekstit on suunnattu tavallisille veronmaksajille verotuntemuksen tueksi. Aihealueeltaan tutkielman aineiston tekstit käsittelevät perintö- ja lahjaveron osia. Myös varainsiirtoverotusta koskevat ohjetekstit ovat tutkielmani aineistona. Perintö- ja lahjaveroa käsitteleviä ohjetekstejä on 23 kappaletta ja varainsiirtoverotuksen tekstejä 17. Aihealueiden valintaperusteina toimivat kyseisten ohjetekstiryhmien selkeät kokonaisuudet ja sopivanpituiset tekstit tutkielmaa varten. Kyseiset kokonaisuudet muodostavat yhdessä myös riittävän laajan tutkimusaineiston. Pituudeltaan tekstit vaihtelevat viiden liuskan mittaisista noin 14 liuskan mittaisiin ohjeisiin. Sisällöltään tekstit muodostavat omia kokonaisuuksiaan, mutta niiden rakennetta on kuitenkin mahdollista tarkastella yhdistävän yläkäsitteen eli virkakielen kannalta.

Valitsin tutkielman aineistoksi Verohallinnon ohjetekstit, koska niiden rakenteen tutkimukseen ei ole kohdistettu huomiota lingvististen opinnäytetöiden muodossa. Ohjetekstit muodostavat aiheiltaan useita erilaisia kokonaisuuksia, mutta ulkoasultaan tekstit vastaavat yleensä toisiaan. Ohjetekstien selkeä ja huoliteltu muoto mahdollistaa niiden kokonaisvaltaisen tarkastelun rakenteen näkökulmasta. Verohallinnon ohjetekstit edustavat virkakieltä, joka koskettaa tavallisia kansalaisia koulutuksesta riippumatta.

Tässä tutkielmassa olen numeroinut ohjetekstit numeroin 1–40 aakkosjärjestyksen mukaisesti (ks. liite). Luvussa kolme käytän ohjeteksteistä lyhenteitä, jotka edustavat nii-

den yläkäsitteitä. Esimerkiksi perintö- ja lahjaverotusta käsittelevää, ensimmäistä ohjetekstiä edustaa lyhenne *PerLa L1*. Lyhenne *L* edustaa lomaketta, jonka mukaan olen nimennyt ohjetekstit. Varainsiirtoverotuksen ohjetekstien tunnisteena toimii puolestaan lyhenne *Var*. Perintö- ja lahjaveron ohjetekstit kattavat numerot 1–23 ja varainsiirtoveron tekstit luvut 24–40. Numeroinnin kautta voi havainnoida, mikä ohjeteksti on kyseessä eri tilanteissa.

Verohallinnon ohjeteksteille ominaisia piirteitä ovat muun muassa käsitteiden määrittely, havainnollistavat esimerkit sekä kyseistä vero-ohjetta koskevaan lakiin viittaaminen. Ohjeissa veron taustalla vaikuttavat lait ja päätökset on yleensä mainittu joko tekstin alussa tai virkkeiden lopussa kaarisulkein. Veroa koskevien lainkohtien voimaantuloaika on yleensä esitetty alun yhteydessä. Tyypillisesti Verohallinnon ohjeteksteissä alakohtat on numeroitu, ja ne erotetaan suuremmista kokonaisuuksista. Tekstien lopussa esitellään ohjeiden laatijat, jotka ovat Verohallinnon asiantuntijoita.

Verohallinnon *vero.fi* -verkkosivuilla asioidaan vuoden aikana lukuisia kertoja. Esimerkiksi vuoden 2019 toukokuun 6. päivänä verkkosivu tavoitti 228 000 kävijää, ja OmaVero-palveluun kirjaututtiin 157 000 kertaa. Kyseisen vappuviikon aikana verkkosivuilla vierailtiin yhteensä 970 000 kertaa ja OmaVero-palvelussa 637 000 kertaa. (Verohallinto 2019.) Vastaavanlaisia havaintoja esittelee myös Marttila (2017) pro gradu -tutkielmassaan. Lukuisat vierailut *Verro.fi* -verkkosivuilla osoittavat Verohallinnon sähköisten palveluiden ja tietojen olevan merkityksellisiä ja tarpeellisia veronmaksajille. Näin ollen Verohallinnon verkkosivujen sähköisiä ohjetekstejä on mielenkiintoista tutkia lingvistissä opinnäytetyössä.

2. TEORIA JA MENETELMÄ

2.1. Teoriatausta

Tutkielmani lähtökohtana on oletus siitä, että samaan tekstilajiin lukeutuvilla teksteillä on samankaltainen kokonaisrakenne tai rakennepotentiaali. Teoria on osa kielitieteellistä tekstilajiteoriaa. Kokonaisrakennetta on pidetty niin keskeisenä ominaisuutena, että laji voidaan määritellä sen kautta. (Honkanen & Tiililä 2012: 208; Mäntynen 2006: 42.) Tässä tutkielmassa oletan, että ohjetekstit vastaavat rakenteeltaan toisiaan ja tuottavat virkakielen tekstilajia. Tarkastelen tekstien kielellisiä ominaispiirteitä ja niiden suhdetta kyseisten piirteiden tarkoitukseen eli funktioon. Lingvistinen tutkielmani on osa tekstin-tutkimusta, jonka kautta tarkastelen tekstilajin rakennetta.

Rakennetutkimuksessa on perinteisesti korostunut systeemis-funktionaalinen analyysi, jossa kokonaisrakennetta tarkastellaan tekstilajin kautta funktionaalisista elementeistä koostuvana kokonaisuutena. Myös ESP-traditio (*English for Specific Purposes*) tuo esille funktionaalisten elementtien merkityksen kokonaisrakenteen kannalta. Keskeistä sekä systeemis-funktionaalille että ESP-analyysille on teoria, jonka mukaan jaksot voidaan yleisimmissä tapauksissa tunnistaa erilaisten kielellisten elementtien perusteella. (Honkanen & Tiililä 2012: 209.) Erityisesti systeemis-funktionaalista kielentutkimusta edustava Hasan on esittänyt, että jokaiseen tekstilajiin kuuluu välttämättömiä osia, jotka rakentavat tekstistä tietyn tekstilajin mukaisen. Tekstiä voidaan tutkia tarkastellen elementtejä, joiden täytyy esiintyä tietyn tekstilajin tekstissä. Toisaalta voidaan havainnoida niitä elementtejä, joiden on mahdollista liittyä kuhunkin tekstilajiin. (Hasan 1989 [1985]: 56.)

Tekstin funktionaalisten jaksojen tunnistaminen voi tietyissä tapauksissa olla haastavaa, jos kielelliset ja ei-kielelliset elementit ovat ristiriidassa keskenään. Esimerkiksi kuntien ja valtion organisaatioissa laaditut etuuspäätökset saattavat koostua erilaisista mallikatkelmista, vakioista ja tapauskohtaisista teksteistä. Lopulta etuuspäätös voi olla moniääninen ja heterogeeninen teksti, jonka kokonaisuus ei ole vain yhden kirjoittajan laatima eikä välttämättä hänen hallinnassaan. Etuuspäätösten kaltaisia tekstejä analysoitaessa on tärkeä kiinnittää huomiota niiden taustaan, joka saattaa vaikeuttaa relevanttien funktionaalisten jaksojen tunnistamista visuaalisin keinoin. (Honkanen & Tiililä 2012: 211–

212.) Etuuspäätökset edustavat Verohallinnon ohjetekstien tavoin julkisen tahon laatimia tekstejä, jotka on yleensä koostettu toisista teksteistä useiden eri kirjoittajien toimesta. Institutionaaliset tekstit eivät välttämättä näyttäydy vain vakiomuotoisina, minkä vuoksi niiden tarkastelu jaksoanalyysin keinoin ei ole yksinkertaista (Honkanen & Tiilikä 2012: 211). Näin ollen ohjetekstien tutkimuksessa on hyvä ottaa huomioon tekstien moniäänisyys ja heterogeenisuus.

Tekstilajitutkimuksen näkökulmasta rakenteen tarkastelu toteutetaan yleensä samankaltaisin menetelmin. Suurin variaatio liittyy *tekstilaji*-käsitteen määrittelyyn sekä rakenteen ja tekstilajin väliseen suhteeseen, joka voidaan tulkita eri tavoin. Voiko rakenteeltaan yhtenevät tekstit luokitella saman tekstilajin alle, tai onko samaan tekstilajiin lukeutuvilla teksteillä oltava aina samankaltainen rakenne? (Mäntynen 2006: 46.) Kysymykset muodostavat problemaattisen tilanteen tekstilajitutkimuksessa, jonka keskeinen lähtökohta on tekstilajin käsitteen määrittäminen. Mikäli samaan tekstilajiin kuuluvat yksittäiset tekstit poikkeavat rakenteeltaan toisistaan, tulee niiden tarkastelussa ottaa huomioon osittainen valinnaisuus. Rakennepotentiaali muodostuu välttämättömistä ja valinnaisista elementeistä, jotka muodostavat tekstilajin rakenteellisen ulottuvuuden. Elementtien keskinäinen järjestys määrittelee tekstilajin rakenteen. (Hasan 1898 [1985]: 56.) Tässä tutkielmassa tekstilajia edustaa virkakieli, jonka alaisuuteen ohjetekstit kuuluvat. Tutkimuksen oletus on, että ohjetekstit toteuttavat välttämättömien ja valinnaisten elementtien kautta virkakielen tekstilajia.

Osana tekstilajitutkimusta ovat myös prototyypit ja skeemat. Prototyyppi kuvastaa lajinsa tyypillisintä edustajaa, joka voi sijoittua tavanomaisuudeltaan eri kohdille tyypillisyyden skaalaa. Näin ollen osa saman tekstilajin teksteistä voivat edustaa niin sanotusti tyypillisemmin kyseistä tekstilajia kuin toiset tekstit. Tiettyyn tekstilajiin lukeutuvat epätyypilliset tekstit voidaan puolestaan mieltää epäonnistuneina, jolloin ne eivät täytä tekstilajin normeja. (Mäntynen 2006: 63; Paltridge 1997: 54.) Tyypillisyyttä voidaan havainnoida myös skeemojen kautta, jotka rakentuvat konventionaalisista osista ja kategorioista (Van Dijk 1997 12–13). Tässä tutkimuksessa tarkastelen erityisesti prototyyppisyyttä, joka kuuluu osittain myös toiseen tutkimuskysymykseeni. Luvuissa 3. ja 4. tutkin, kuinka Verohallinnon ohjetekstit edustavat virkakieltä, johon ne kuuluvat.

2.1. Funktionaalinen jaksoanalyysi tutkimusmenetelmänä

Tarkastelen aineistoa funktionaalisten jaksujen avulla. Erottelen jaksot toisistaan leksikaalis-kieliopillisten rakenteiden, aiheiden, näkökulmien muutosten, visuaalisen ulkoasun ja typografisten elementtien kautta. Vastaavanlaisten elementtien kautta funktionaalisen jaksoanalyysin on toteuttanut myös Esa Laihanen artikkelissaan (2018). Laihanen tutkii artikkelissaan tuotantotalouden opiskelijoiden kirjoittamien kieltävien rekrytointivastausten rakennetta ja sitä, miten tekstin funktionaaliset jaksot tuottavat kieltävän rekrytointivastauksen tekstilajia. Tässä tutkielmassa tarkastelun kohteena on Laihasen artikkelin tutkimuskysymysten tavoin Verohallinnon ohjetekstien rakenne sekä virkakielen tekstilajin ilmeneminen ohjeteksteissä. Tutkimusasetelma on kuitenkin erilainen, sillä Laihasen tutkimusaineiston tekstien kirjoittajina toimivat tuotantotalouden opiskelijat. Tässä tutkielmassa tutkimuskohteena ovat viranomaisten laatimat ohjetekstit, jotka ovat ammattilaisten kirjoittamia.

Tutkielmassa tarkastelen ohjetekstien ulkoasua, joka yhdessä muiden elementtien kanssa muodostaa tekstien rakenteen. Teksteistä voidaan yleensä erottaa toisistaan erilaiset visuaaliset ja verbaaliset elementit. Sekä materiaaliset että verbaaliset elementit vaikuttavat toisiinsa ja muodostavat yhdessä eri merkityksiä. (Tiililä 2007: 76.) Kiinnitän huomiota ohjetekstien pituuteen, aseteluun ja symboleihin. Havainnoin näiden elementtien suhdetta tekstin kokonaisrakenteeseen. Yhtenä visuaalisena elementtinä kiinnitän huomiota tekstiosien kirjainten kokoon, joka Tiililän mukaan tuo esiin tekstijaksojen hierarkian ja suhteen toisiinsa. Pienellä kirjainkoolla kirjoitettu tekstikatkelma on vähemmän merkittävä kuin suurilla kirjaimilla kirjoitettu teksti. (Tiililä 2007: 81.)

Yhtenä lähtökohtana jaksoanalyysille toimivat valmiit otsikoinnit ja asetellut, joiden kautta on yksinkertaista lähestyä ohjetekstejä jaksottaen ne eri osiin. Toisaalta pelkästään otsikoiden tarkastelu voi antaa liian suppean kuvan tekstien jaksoista. Tietyn otsikon alla sijaitsevat virkkeet voivat muodostaa funktionaalisen jakson myös muiden virkkeiden kuin toistensa kanssa. (Honkanen & Tiililä 2012: 212.) Tarkastelun kohteeksi onkin syytä valita valmiin otsikon ja jaottelun lisäksi monipuolisesti muitakin elementtejä kuten näkökulman vaihtuminen, leksikaalis-kieliopilliset rakenteet ja tekstien ulkoasu. Tässä tutkielmassa funktionaalisia jaksoja tarkastellaan monipuolisesti edellä mainittujen elementtien kautta. Kielelliset kriteerit muodostavat jaksoanalyysin perus-

tan, mutta tutkijoiden tulee itse esittää ja ratkaista merkittävät kielelliset vihjeet sekä tunnistaa ne (Honkanen & Tiililä 2012: 210). Lähestyn aineistoa erityisesti visuaalisten ja kielellisten elementtien sekä moniäänisyyden kautta.

Tutkimus on luonteeltaan kvalitatiivinen. Kvalitatiivisen analyysin tueksi olen kuitenkin valinnut modaaliverbien määrän tarkastelun ja taulukoinnin. Havainnot voidaan jaotella alustavasti kvalitatiivisin menetelmin, minkä jälkeen niitä voidaan analysoida kvantitatiivisen tutkimuksen avulla. Kvantitatiivisen analyysin kautta on mahdollista perustella kvalitatiivisia huomiota sekä todentaa havaintoja. (Honkanen & Tiililä 2012: 215.) Lähtökohtaisesti oletan aineistossa esiintyvän runsaasti modaaliverbejä, sillä kyseessä on usealle eri taholle suunnattu, julkinen ohjeteksti, jonka tarkoitus on esittää toimet mahdollisina, suotavina tai ehdottomina. Uskon myös, että teksteissä esiintyy nesessiivirakenteita, kuten *tulee tehdä* tai *voidaan suorittaa*, jotka ohjaavat tekstin lukijaa.

Hasanin (1985b: 62–63) mukaan jaksot ovat toistuvia ja uusiutuvia, minkä seurauksena ne voivat esiintyä useita kertoja eri paikoissa. Aineiston tarkastelussa on tärkeä analysoida tekstiä kokonaisuuden kannalta ja huomioida tiettyjen jaksopiirteiden esiintyvyys laajemmin kuin vain tietyn kappaleen sisällä. Verohallinnon ohjeteksteissä tietyt jaksot toistuvat useissa eri tilanteissa, joten niiden havaitseminen edellyttää tekstin kokonaisrakenteen tarkastelua. Jaksoanalyysissä täytyy yleensä tarkastella useita eri kielenpiirteitä ja ilmaisujen monitehtävyyttä samanaikaisesti, minkä myötä saadaan tehtyä oikeita havaintoja aineistosta (Honkanen & Tiililä 2012: 216).

3. OHJETEKSTIEN FUNKTIONAALISET JAKSOT

Tässä luvussa tarkastelen ohjetekstien funktionaalisia jaksoja ja niiden tehtäviä. Tiililä (2007) on erotellut jaksot väitöskirjassaan neljään suureen kokonaisuuteen ja niiden alajaksoihin, jotka koostuvat erilaisista osioista. Osien erottelemisessä on hyödynnetty jaksoanalyysia. Tiililä on nimennyt vakiojaksoiksi ne jaksot, jotka esiintyvät teksteissä vakiomuotoisina ja lähes muuttumattomina teksteistä toiseen. Tässä tutkielmassa havainnoin Tiililän tavoin jaksojen toistuvuutta ja etsin vakiomuotoisia jaksoja. Jaottelen jaksot myös suuriksi kokonaisuuksiksi edustaviin pääjaksoihin ja niiden alakohtiin. Jaottelun myötä olen erottanut toisistaan neljä pääjaksoa ja niiden viisi alakohtaa, jotka muodostavat omia kokonaisuuksiaan näkökulmien, leksikaalis-kieliopillisten ja typografisten elementtien perusteella.

Aineistosta erottelemani neljä funktionaalista pääjaksoa ja niiden neljä alajaksoa muodostavat ohjetekstien rakenteen. Pääjaksot koostuvat **esittelyjaksosta**, **käsittelyjaksosta**, **havainnollistavasta jaksosta** ja **kehotusjaksosta**. Pääjaksot muodostavat alakohtia, joihin kuuluvat **määrittelyjakso**, **lakiteksti**, **esimerkit** ja **taulukot**. Jaksojen ja niiden alakohtien nimeäminen on määräytynyt osioiden ominaispiirteiden ja sijaintien mukaan. Esimerkiksi modaaliverbin ja nesessiivimuodon sisältävät rakenteet on sijoitettu kehotusjakson sisälle. Samankaltainen nimeämisperuste on myös muiden jaksojen nimien taustalla.

Aineiston pääjaksoista voi käyttää myös nimitystä *siirto*, joka kuvastaa pääjakson vaihtumista toiseen. Alajakset nimettäisiin tässä tapauksessa *askeliksi*. Vastaavanlaisen luokittelun on toteuttanut muun muassa Laihanen (2018). Tässä tutkielmassa siirrot ja askeleet edustavat pää- ja alajaksoja, mutta olen nimennyt osiot nimenomaan *jakso*-termiä käyttäen siirtojen ja askeleiden sijaan. *Jakso*-nimitykset palvelevat tarkoitustaan tässä tutkielmassa mielestäni parhaiten, sillä ne edustavat funktioiltaan ja näkökulmiltaan aineiston osioita. Jaksoanalyysin käsitteistö ja määritelmät ovat monimuotoiset, joten yhtenevät nimitykset luokituksille voivat olla haastavia (Mäntynen 2006: 47).

Seuraavissa kappaleissa käsittelen erottelemieni pääjaksojen ja niihin kuuluvien alajaksojen rakennetta ja nimeämisperusteita. Neljä pääjaksoa muodostavat ohjetekstien rungon, ja alajakset edustavat tarkempia ja funktioiltaan suppeampia kokonaisuuksia. Jak-

sottelua on ohjannut jäännöksettömyys, jonka mukaan jokainen tekstinaines sijoittuu jonkin jakson alaisuuteen. Tässä tutkielmassa jaksot määrittävät ohjetekstin rakenteen, ja jokainen elementti kuuluu tietyn jakson sisälle. Alla olevassa taulukossa olen luokitellut jaksot pääjaksoihin ja alajaksoihin. Taulukosta 1 käy ilmi tutkimusaineiston jaksosten lukumäärä ja kategoriat, jotka esittelen seuraavissa kappaleissa.

TAULUKKO 1. Verohallinnon ohjetekstien funktionaaliset jaksot.

Pääjakso	Esittelyjakso	Käsittelyjakso	Kehotusjakso	Havainnollistava jakso
1. alajakso		Määrittelyjakso		Esimerkit
2. alajakso		Lakiteksti		Taulukot

3.1. Esittelyjakso

Ensimmäisenä käsittelen ohjetekstien alussa esiintyvää pääjaksoa, jonka olen nimennyt esittelyjaksoksi. Valtaosassa ohjeteksteistä esittelyjakso aloittaa tekstin. Se on sijoitettu ohjetekstin alkuun ennen johdantokappaletta. Esittelyjakso esittelee keskeisimmät aiheet, minkä vuoksi se on luonteva lähestymistapa aineiston funktionaalisen jaksoanalyysin aloittamiselle. Valitsin ensimmäisen erottelemani rakenteen nimeksi esittelyjakson, koska se esiintyy pääsääntöisesti ohjetekstien alussa ja esittelee ohjetekstien keskeiset sisällöt. Esittelyjakso toimii nimensä mukaisesti tekstin aloittavassa roolissa.

Esittelyjaksolle ominaisia piirteitä ovat ohjetekstin aiheen, taustan sekä tunnistetietojen esittely. Esittelyjakson tyypillinen elementti on metateksti, jossa teksti viittaa itseensä ja sisältöonsä. Metateksti voi rakentua sanavalinnoista ja ilmauksista, joiden kautta saadaan tietoa tekstin käsittelemistä aiheista ja tulevista sisällöistä. Aineistossa metatekstin yhteydessä korostuu erityisesti *tässä*-demonstratiivipronominin käyttö, kuten esimerkeistä (1), (2) ja (3) käy ilmi. Metateksti toimii esittelyjakson tunnistettavimpana piirteenä, sillä aineistossa se esiintyy esittelyjaksossa jokaisessa ohjetekstissä. Metateksti havainnollistaa ja esittelee pitkien ohjeiden keskeiset lähtökohdat, mikä selkeyttää tekstin kulkua lukijalle. Esittelyn kautta laajat asiasisällöt on mahdollista tiivistää muutama virkkeeseen, jotka edesauttavat sisällön hahmottamista.

- (1) *Tässä ohjeessa käsitellään ennakkoratkaisuhakemuksen tekemistä ja käsittelyä Verohallinnossa. (PerLa. L1)*
- (2) *Tässä ohjeessa käsitellään maatalan ja yrityksen sukupolvenvaihdosten verotusta, kun sukupolvenvaihdos toteutetaan yrittäjän kuoleman jälkeen. (PerLa. L1)*
- (3) *Tämä ohje koskee kaikkia niitä verovalitusasioita, joissa valituksen kohteena on Verohallinnon päätös. (PerLa. L22)*

Esittelyjaksoissa taustoitetaan käsiteltävä aihe esittelemällä mahdolliset uudistukset ja sovellusalat koskien vero-ohjetta. Esimerkiksi seuraamusmaksuja perintö- ja lahjaveroituksessa käsittelevässä ohjeessa tuodaan esille seuraamusmaksuja koskeva uudistus, jonka myötä muun muassa perintöveroituksessa myöhästymismaksu ja veronkorotus voidaan jatkossa määrätä myös sellaiselle pesän ilmoittajalle, jolle itselleen ei määrätä perintöveroa. Vastaavanlaisten taustoitusten kautta ohjetekstit perustelevat sisältöjään. Taustoitukset asettuvat johdanto-otsikon alle, joka aineistossa ilmentää osittain esittelyjaksoa yhdessä tunnistetietojen kanssa. Tekemäni funktionaalisen jaksoanalyysin myötä tekstin johdanto-osio jakaantuu sekä esittelyjaksoon että käsittelyjaksoon. Raja on osin häilyvä, mutta käsittelyjakso-osiossa käsittelemäni tiedot esiintyvät pääsääntöisesti osana valmista johdanto-osiota. Taustoitukset ja aiheen esittelyt kuuluvat kuitenkin analyysissäni esittelyjakson piiriin.

Esittelyjakson keskeinen funktio on esitellä teksteissä käsiteltävä sisältö. Kyseinen pääjakso ei noudata valmista otsikointia, vaan se esiintyy paikoittain myös johdannon otsikon alaisuudessa. Esittelyjakso johdattaa lukijan aiheeseen, joka ei välttämättä ole entuudestaan tuttu. Esittelyä voi pitää merkittävänä pääjaksona, sillä sen kautta lukija johdatetaan aiheen pariin. Metatekstin ja tunnistetietojen kautta selitetään ohjeiden taustoja ja keskeisimpiä tietoja aiheeseen liittyen. Taustoitukset esiintyvät keskeisten tietojen rinnalla osana esittelyjaksoa. Esimerkissä (4) esitellään kiinteistöjen varainsiirtoverossa tapahtuneita muutoksia, jotka ovat tulleet voimaan uudistuneen lainkohdan seurauksena. Kyseinen taustoitus päivittää mahdolliset vanhat tiedot esitellen muuttuneen veromenettelyn voimaantulopäivämäärän. Määrittelyjakso esittää nämä tiedot osana esittelyjaksoa.

- (4) *Kiinteistöjen varainsiirtoverotukseen tuli **merkittäviä muutoksia**, kun laki varainsiirtoverolain muuttamisesta (18/2018) tuli voimaan 1.11.2019. (Var. L36)*

Ensimmäinen pääjakso pohjustaa muiden jaksoiden sisältämiä tietoja ja aktivoi lukijan aiheen pariin. Esittelyjakso esittää ohjetekstien sisällöt tiiviissä ja kompaktissa muodossa, mikä mahdollistaa nopean perehtymisen tekstien keskeisiin lähtökohtiin. Muut jaksot rakentuvat esittelyjakson esittämien tietojen pohjalta, ja tunnistetietojen yksilöimä ohjeteksti käsittelee alussa esiteltyjä tietoja.

Esittelyjakso rakentuu tunnistetiedoista, jotka on aseteltu ohjetekstin alkuun allekkain. Tunnistetiedot muodostuvat ohjetekstin antopäivästä, diaarinumerosta, voimassaoloajasta, valtuutussäännöksestä ja kyseessä olevaa ohjetekstiä edeltäneen ohjeen tiedoista. Ohjetekstin alakulmaan liitetyt tiedot tekstin laatijoista lukeutuvat myös analyysissäni esittelyjakson tunnistetietoihin. Tunnistetiedot koostuvat numeroista ja tiedoista, jotka identifioivat eli yksilöivät tietyn ohjetekstin omaksi kokonaisuudekseen. Tavanomaisesti tunnistetiedot sisältävät päivämääriä ja valtuutussäännöksen, joka esittelee ohjetekstin taustalla vaikuttavan lainkohdan. Esimerkissä neljä on kuvattuna ennakkoratkaisuhakemuksen tekemistä ja siihen annettavaa päätöstä koskevan ohjeen tunnistetiedot. Vastaväliaikaiset tunnistetiedot esiintyvät myös muiden aineiston tekstien esittelyjaksossa. Ainoana poikkeuksena on *korvaa ohjeen* -osa, joka ei ole mukana jokaisessa aineiston ohjetekstissä.

Tunnistetietojen alussa esitellään ohjetekstien antopäivä. Aineistoni tekstit on julkaistu vuosien 2008 ja 2019 välillä. Ohjetekstien antopäivämäärät vaihtelevat. Kielitoimiston sanakirjan (KS) mukaan diaarinumero edustaa diaariin merkittyjen asiakirjojen juoksevaa numeroa (KS 2018 s.v. *diaarinumero*). Tunnistetiedoissa diaarinumero rakentuu numeroista, kirjaimista ja vuosiluvusta, joka esiintyy diaarinumeron loppuosassa. Voimassaoloaika kuvastaa ohjeen ajantasaisuutta ja antopäivää. Tässä tutkielmassa esiintyvät ohjetekstit ovat voimassa toistaiseksi.

Valtuutussäännös edustaa tietyn ohjetekstin lainsäädännöllistä taustaa. Valtuutussäännös mahdollistaa alempiasteisen säädöksen antamisen. Kohdassa on yleensä eritelty kyseisen lainkohdan otsikko, luku, pykälä ja momentti. Valtuutussäännös muodostaa vero-ohjeen lainsäädännöllisen pohjan. *Korvaa ohjeen* -kohta kuvaa tiettyä ohjetekstiä edeltänyttä ohjetta, joka on korvattu nykyisellä vero-ohjeella. Esimerkissä (5) *korvaa ohjeen* -kohdassa on esitelty edeltäneen ohjeen diaarinumero. Ohjetekstin lopussa on lueteltu tekstin laatineet henkilöt. Laatijat koostuvat aineistossani yleensä kahdesta hen-

kilöstä, jotka ovat veroasiantuntijoita. Ohjetekstien alussa esiintyvät tunnistetiedot ja viimeisenä sivun alakulmassa olevat laatijoiden nimet kehystävät tekstiä muodostaen ohjetekstin raamit.

(5) (PerLa. L1)

Antopäivä

13.10.2017

Diaarinumero

A208/200/2017

Voimassaolo

13.10.2017 - Toistaiseksi

Valtuutussäännös

Laki Verohallinnosta (503/2010) 2 § 2 mom.

Korvaa ohjeen

A15/200/2013, 19.6.2013

3.2. Käsittelyjakso

Toisena pääjaksona olen erotellut aineistosta käsittelyjakson, joka toimii ohjetekstien varsinaisena leipätekstinä. Käsittelyjaksot sisältävät vero-ohjeiden asiasisällöt, joissa käydään läpi ohjeiden keskeiset lähtökohdat ja periaatteet. Käsittelyjakso on pääjaksoista pisin, koska siihen on liitetty eniten informaatiota. Informaation esittely alkaa esittelyjakson jälkeen ja päättyy ennen tunnistetietoja edustavia laatijoiden esittelyitä. Pääjakson voi nähdä alkavan johdantoluvussa, jossa se yleensä edustuu esittelyjaksoa enemmän. Käsittelyjakson alaisuuteen kuuluu suurin osa ohjetekstien tiedoista, mutta osittain siihen ovat liittyneenä myös muut pääjaksot, kuten kehotusjakso ja havainnollistava jakso sekä niiden alajaksot. Ne muodostavat kuitenkin itsenäisiä ja laajoja kokonaisuuksia, joten niiden funktio tulee paremmin esille oman jaksonsa alla. *Käsittelyjakso*-nimitys korostaa jaksion ominaisuuksia, jotka rakentuvat ohjetekstien tietojen käsittelystä.

Käsittelyjakso jakautuu kahteen alajaksoon: määrittelyjaksoon ja lakitekstiin. Molemmat alajaksot erottuvat selkeästi pääjaksionsa itsenäisiksi kokonaisuuksiksi. Erityisesti

lakitekstin alajakso edustaa virkakielen ominaispiirrettä, joka rakentuu toisten tekstien pohjalta. Virkakielelle on ominaista koostua erilaisista teksteistä, joilla saattaa olla eri lähtökohdat ja laatijat kuin niiden lopputuloksena syntyneellä tekstillä. Määrittelyyn erikoistunut alajakso puolestaan esittelee tekstissä esiintyvät käsitteet ja selittää ne auki. Ohjeteksteissä olevat käsitteet voivat olla lukijalleen vieraita, joten niiden määrittely edistää ymmärrystä.

3.2.1. Määrittelyjakso

Käsittelyjakson alajaksona olen erotellut aineistosta keskeisten tietojen määrittelyyn erikoistuneen osan, jonka olen nimennyt määrittelyjaksoksi. Määrittelyjaksolle on ominaista ohjetekstiin kuuluvien käsitteiden läpikäynti ja selostus. Aineistossa se esiintyy pääsääntöisesti esittelyjakson jälkeen, jolloin se sijoittuu tekstin alkuun. Useimmissa tapauksessa määrittelyjakso on ohjeteksteissä otsikoitu johdantoluvun alle, mutta sen voi nähdä esiintyvän myös aineiston muissa osioissa. Tavallisimmin se on sijoitettu uuden luvun alkuun, jossa aiheeseen liittyvät käsitteet ja yleiset lähtökohdat on esitelty. Olen nimennyt määrittelyjakson sen selittävän funktion perusteella.

Määrittelyn kohteina ovat niin ohjeteksteissä esiintyvät käsitteet kuin laajemmatkin kokonaisuudet. Erityisesti tavanomaisesta yleiskielestä poikkeavat käsitteet on esitelty ja selitetty. Esimerkeissä (6) ja (7) määrittely tapahtuu *eli*-rinnastuskonjunktion avulla. Kyseinen konjunktion käytön myötä esillä olevat aiheet saadaan rinnastettua tuttuun käsitteeseen, joka selittää vierasta termiä. Myös muut määrittelyjakson esimerkit toistavat rinnastuskonjunktia selittämisen tukena. Esimerkissä (8) vuokraoikeuden perustaminen on määritelty vuokrasopimuksen solmimisena, joka lähtökohtaisesti vastaa käsitteen arkisempaa merkitystä kuin ensiksi mainittu muoto. Määrittelyn kautta Verohallinnon ohjetekstien erityissanasto esitellään muodossa, joka voi olla erityissanastoa helpompi ymmärtää. Näin ollen käsitteiden määrittely on luonteva valinta havainnollistamisen tueksi.

(6) *Vuokraoikeuden perustaminen eli vuokrasopimuksen solmiminen ei ole verollinen luovutus.* (Var. L36)

(7) *Yleensä säästö maksetaan kertasuorituksena kapitalisaatiosopimuksen voimassaoloajan **päättyttyä eli** kapitalisaatiosopimuksen **erääntynyttyä**.* (PerLa. L7)

(8) *Kapitalisaatiosopimuksella **tarkoitetaan** vakuutusyhtiön kanssa tehtyä henkivakuutusluokkaan 6 kuuluvaa säästämis- tai sijoittamissopimusta.* (PerLa. L7)

Määrittelyjakso rakentuu ensisijaisesti erityissanaston selittämisestä, mutta siihen liittyy myös aiheen oheistietojen esittely. Esimerkissä (9) on kartoitettu hakemusasioihin liittyviä menettelyitä ja sovellettavia säännöksiä, joiden mainitaan löytyvän erillisestä taulukosta. Vastaavanlaisia oheistietoja ja esiintyy myös muissa aineiston määrittelyjaksossa. Oheistiedot toimivat varsinaisen leipätekstin ja asiasisällön tukena. Erilliset liitteet ja viittaukset edustavat aineiston oheistietoja.

(9) *Tietoa hakemusasioihin liittyvistä **menettelyistä** sekä sovellettavista säännöksistä on kerätty **erilliseen taulukkoon** (pdf).* (PerLa. L1)

3.2.2. Lakiteksti

Verohallinnon ohjeet pohjautuvat lakiin, joka määrittää ohjeiden sisällöt. Lait luovat viitekehyksen tekstien ohjeisiin. Lakitekstin keskeisinä merkityksinä ja tehtävinä voidaan pitää muun muassa yhteisön päätöksen ilmaisua. Sen merkitystä voi tarkastella myös käyttäytymistä ohjaavana normina. Hallintolaisissa säädetään, että viranomaisen on käytettävä asiallista, selkeää ja ymmärrettävää kieltä (Hallintolaki 9§). Lakitekstin tulisi sisältää myös olennaisimmat ja tärkeimmät seikat. Viittaukset eri lainkohtiin toistuvat aineiston jokaisessa ohjetekstissä useaan kertaan. Käsittelyjakson alajaksona olen erottellut lakitekstin, joka perustelee ohjeiden taustoja. Lukuisia numeroita ja kirjainlyhenteitä sisältävät lainkohdat erottuvat teksteistä tiiviin muotonsa vuoksi. Lakiteksti voi sijaita osana virkettä tai vasta sen lopussa erillisenä mainintana. Lainkohdat esiintyvät lähes jokaisessa aineiston kappaleessa, minkä vuoksi niiden käsittely omana alajaksonaan on perusteltua.

(10) *Tuloverotuksen ennakkoratkaisua voi hakea verovelvollinen tai yhtymä (**laki veromenettelystä (1558/1992) 85 §**).* (PerLa L1)

(11) *Näissä verolajeissa käsittelyn katsotaan alkaneen siitä ajankohdasta, jona valitusasiakirja on toimitettu hallinto-oikeudelle tai Verohallinnolle (hyvityslaki 5.2 §).* (PerLa L11)

(12) *Oikeudenkäynnin alkamisajankohta ratkaistaan tällaisessa asiassa hyvityslain 5.2 §:n pääsäännön mukaisesti.* (PerLa L11)

Lakitekstien alajakso rakentuu lainkohdista, jotka on yleensä esitetty virkkeen lopussa kaarisulkeissa, kuten esimerkeissä (10) ja (11). Kaarisulkeissa esitellään kyseessä oleva lainkohta ja pykälä, jotka identifioivat sen. Virkkeen lopussa mainitut lainkohdat on merkitty tekstiin lähteiden tavoin. Lainkohdat on paikoittain myös upotettu osaksi tekstiä. Esimerkin (12) tavoin lakiteksti on osana ohjetta, eikä sitä mainita erikseen kaarisulkeiden sisällä. Kyseessä olevassa esimerkissä lakiteksti mukailee leipätekstin ulkoasua ja muotoa, minkä vuoksi se asettuu osaksi tekstiä.

Varsinaisen leipäteksti ja lainkohdat esiintyvät aineistossa rinnakkain. Näin ollen lakiteksti on erottamaton osa käsittelyjaksoa ja ohjetekstien sisältöä. Niiden välistä suhdetta voi tarkastella yhtäläisten funktioiden kautta. Leipäteksti sisältää ohjeiden varsinaiset sisällöt, joiden tukena lakiteksti toimii. Lainkohdat edustavat lähdeä, jotka vahvistavat ohjetekstien tiedot ja kehotukset. Lakitekstin keskeisin funktio on perustella ja tukea ohjetekstissä esiintyviä tietoja. Näin ollen käsittelyjakso ja lakitekstien alajakso rakentuvat vuorovaikutuksesta toistensa kanssa.

3.3. Kehotusjakso

Kolmantena pääjaksena aineisosta nousee esiin kehotusjaksoksi nimetty jakso. Kehotusjakso rakentuu suorista, kohdennetuista ohjeista, joissa veronmaksajaa kehoitetaan toimimaan tietyllä tavalla. Ohjeet neuvovat tarvittavat ja ehdottomat toimet onnistuneen asioinnin kannalta. Kehotusjakso esiintyy osana muiden jaksojen eri kappaleita, eikä se muodosta kronologista linjaa tekstiin nähden. Kehotusjakso rakentuu pääosin verbivalinnoista, joissa korostuu nesessiiviverbin käyttö. Runsaan esiintyvyytensä vuoksi sen voi kuitenkin erotella omaksi pääjaksokseen. Kehotusjakso on nimetty sen keskeisen funktion eli ohjauksen perusteella.

Ohjaileva tekstityyppi määrittelee virkakieltä edustavia ohjetekstejä, jotka pyrkivät ohjaamaan ja vaikuttamaan lukijan toimintaan. Esimerkkien (13) ja (14) tavoin kehoitusjaksossa toistuvat erityisesti verbiketju ja verbiliitto, kuten *tulee liittää* ja *on kerrottava*. Sekä verbiketju että verbiliitto sisältävät teksteissä yleensä nesessiiviverbin, joka ilmaisee pakkoa tai tarpeellisuutta. Esimerkiksi *tulee esittää* -verbiketju rakentuu nesessiiviverbistä, A-infinitiivistä ja objektista, joka esiintyy tekstissä verbiketjun perässä. Paikoittain kehoitusjakso sisältää myös modaalisen ilmauksen, kuten esimerkissä (15).

(13) *Hakijan pitää lähettää ennakkoratkaisuhakemus saatelomakkeessa mainittuun osoitteeseen.* (PerLa. L1)

(14) *Hakemus on tehtävä viiden vuoden kuluessa sen kalenterivuoden päättymisestä, jonka aikana vero on suoritettu.* (PerLa. L23)

(15) *Ennakkoratkaisuhakemuksella voidaan esittää useita samaan kokonaisuuteen liittyviä kysymyksiä.* (PerLa. L1)

Kehotusjaksossa näkökulman voi nähdä vaihtuvan pelkän esittelyn sijaan ohjailevaksi, minkä myötä ohje on kohdistettu suoraan verovelvolliselle lukijalleen. Ohjailevien muotojen kautta pyritään ohjeistamaan lukijaa toivottuun suuntaan. Ehdottomat ohjeet ottavat lukijan osaksi tekstinkulkua ja neuvovat suotuisan tavan toimia kussakin tilanteessa.

Kehotusjakson tunnistettavin piirre on modaalisuus, joka jakaantuu deonttiseen, dynaamiseen ja praktiseen välttämättömyyteen. Deonttinen modaalisuus käsittää modaaliverbit kuten *voida* ja *saada*. Myös nesessiiviverbit ja -rakenteet edustavat deonttista modaalisuutta. Kyseinen modaalitulkinta kuvastaa normienmukaista lupaa tai velvollisuutta. Dynaaminen modaalisuus puolestaan edustaa fyysistä mahdollisuutta tai välttämättömyyttä reagoida johonkin. Se voi koostua muun muassa *olla pakko* -verbirakenteesta. Praktinen välttämättömyys esittää tietyn asiointilan tavoitetta, jonka voi saavuttaa toimimalla yleisen tiedon nojalla. Tulkinnan mukaan subjekti toimii tarkoituksenmukaisesti saavuttaakseen tietyn tavoitteen, johon ei liity kausaalista pakkoa. Modaalisuus muodostuu kieliaineksista, joilla puhuja kuvaa asiointilan todennäköisyyttä, mahdollisuutta, välttämättömyyttä tai varmuutta. (VISK § 1551 2008 s.v. *modaalisuus*.) Kehotusjakso rakentuu modaalisten kieliainesten kautta, minkä myötä tekstistä välittyvät erityisesti

luvalliset ja välttämättömät ilmaisut. Näin ollen tarkastelen aineiston deonttista modaalisuutta ja praktista välttämättömyyttä.

Taulukossa 2 on esitetty deonttisen modaalisuuden ja praktisen välttämättömyyden modaaliverbien jakautuminen funktionaalisten jaksojen välillä. Taulukon myötä voi yleisesti todeta, että modaaliverbit esiintyvät runsaslukuisina aineiston teksteissä. Taulukossa tarkastelukohteina ovat modaaliverbit *tulla*, *täytyy* ja *voida*. Olen ottanut tarkasteluun vain kyseisten modaaliverbien verbiketjut, jotka eivät ole kieltomuodossa. Olen myös rajannut analyysini koskemaan vain passiivin indikatiivin preesensin myöntömuodot. Näin ollen analyysini ulkopuolelle jäävät muun muassa muodot, kuten *ei voida*, *voi* tai *on tultava*. Modaaliverbien runsaan esiintyvyyden vuoksi aineiston analyysissä on tarpeen rajata koskemaan vain tiettyjä verbejä. Tarkastelun kohteina ovat modaaliverbit muodostavat kuitenkin valtaosan aineiston modaaliverbiesiintymistä, joten niiden koonti antaa laajan kokonaiskuvan kyseisten verbien esiintyvyydestä aineistossa yleiselläkin tasolla.

TAULUKKO 2. Modaaliverbien *voida*, *tulla* ja *täytyä* esiintymiskerrat ohjeteksteissä.

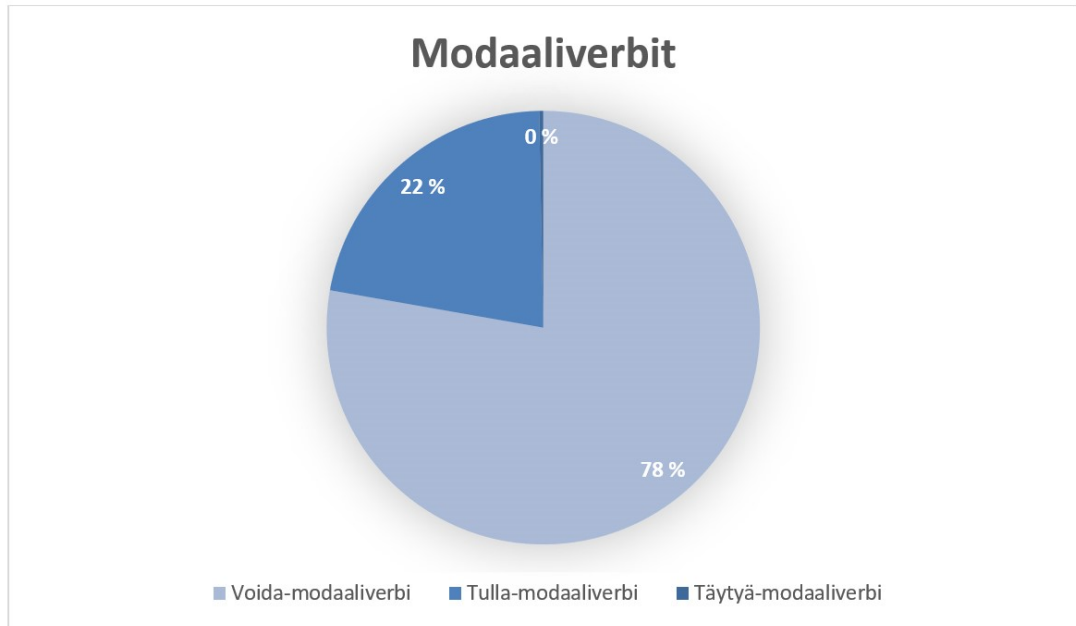
Pää- tai alajakso	<i>Voida</i> -modaaliverbi	<i>Tulla</i> -modaaliverbi	<i>Täytyä</i> -modaaliverbi
Esittelyjakso	1		
Käsittelyjakso	1 104	324	5
Lakiteksti	81	5	
Esimerkit	71	20	
Yhteensä	1 257	349	5

Olen rajannut taulukon ulkopuolelle ne pää- ja alajaksot, jotka eivät sisällä yhtään tarkasteltavaa modaaliverbiä. On myös tärkeä huomata, että kyseiset modaaliverbit eivät esiinny jokaisessa aineiston tekstissä, vaan niiden yhteismäärät on listattu taulukkoon jaksokohtaisesti. Esimerkiksi perintö- ja lahjaveron alaisuuteen kuuluva ohjeteksti perintöveroasteikosta ei sisällä yhtään modaaliverbiä. Henkilöverotuksen vuoden 2019 lakimuutoksia esittelevä ohjeteksti puolestaan sisältää vain kaksi deonttista modaaliverbiä. Jaotteluperusteet ovat peräisin modaaliverbin kontekstista ja esiintymisympäristöstä, joka määrittää kunkin modaaliverbin sijainnin taulukossa. Esimerkiksi lakitekstin

yhteydessä esitetty *tulla*-modaaliverbi kuuluu jaottelussa lakitekstin alajakson yhteyteen.

Aineistossa toistuu erityisesti deonttisen modaalitulkinnan lupaa ilmaiseva modaaliverbi *voida*, jonka kautta tietyt aiheet esitetään joko mahdollisina tai luvallisina. Ne voidaan esittää myös velvollisuuksina. Kyseistä modaaliverbiä voidaan pitää tyypillisenä ohjetekstien kaltaisille virkateksteille, jotka kehottavat, sallivat tai mahdollistavat tietyt ohjeiden mukaiset toimintatavat. Joitain ohjeita voidaan pitää ehdottomina, kun taas osa ohjeistuksesta sallii myös vaihtoehtoisia toimintatapoja. Aineiston ohjeteksteissä *voida*-verbi saa tyypillisesti sallivan muodon, minkä myötä se näyttäytyy ehdollisena. Toisaalta kyseisen modaaliverbin ollessa kieltomuodossa ohjetta voi pitää ehdottomana onnistuneen toimen kannalta. Oletuksen mukaisesti valtaosa modaaliverbeistä esiintyy nimenomaan käsittelyjaksossa, joka on jaksoista suurin. Mielenkiintoisen esiintymän muodostaa myös lakiteksti, jossa deonttista modaalisuutta esiintyy yhteensä 81 kertaa.

Kuviossa 1 on kuvattu aineistossa esiintyvien modaaliverbien suhdetta toisiinsa. Aiemmat havainnot *voida*-modaaliverbin runsaasta esiintyvyydestä vahvistaa ympyräkaavio, jossa on esitetty modaaliverbien määrä prosentteina. Kyseinen modaaliverbi on edustettuna ylivoimaisesti eniten verrattuna kahteen muuhun modaaliverbiin. Kaavion mukaan toiseksi suurin sektori rakentuu *tulla*-modaaliverbistä, joka muodostaa noin 22 prosenttia koko ympyräkaavion osuudesta. *Tulla*-modaaliverbillä ilmaistaan praktista välttämättömyyttä, joka kehottaa ehdottomalla sävyllä toimimaan toivotulla tavalla. Toisaalta institutionaalisissa ohjeteksteissä kyseistä modaaliverbivalintaa voi pitää myös kohteli-aana kehotuksena, joka kuvaa kunkin toimintatavan suotavuutta. *Täytyä*-modaaliverbin esiintyvyyden aineiston verbeistä on niukin. Ympyräkaaviossa sen edustus on noin 0,31 prosenttia. *Täytyä*-modaaliverbiä voi pitää modaaliverbeistä absoluuttisimpana, koska se lähtökohtaisesti esittää ohjeteksteissä vain yhden suotavan toimintatavan. Sen myötä kyseisen modaaliverbin yhteydessä esiintyvät ilmaukset näyttäytyvät ehdottomina. Ympyräkaaviosta voi todeta, että deonttinen modaalisuus on aineistossa yleisempi valinta kuin praktista välttämättömyyttä edustavat *tulla*- ja *täytyä*-modaaliverbit.

KUVIO 1. Modaaliverbien *voida*, *tulla* ja *täytyä* esiintyminen suhteessa toisiinsa.

3.4. Havainnollistava jakso

Viimeisenä pääjaksona olen erotellut aineistosta havainnollistavan jakson, joka nimensä mukaisesti esittää ohjetekstien sisällön liittäen sen konkretiaan. Havainnollistava jakso esiintyy ohjetekstien eri kohdissa, eikä sitä ole sijoitettu tiettyyn paikkaan. Pääsääntöisesti se on asetettu pitkien käsittely- ja kehoitusjaksojen alaisuuteen, jolloin se edustaa käsiteltyjä aiheita. Tutkielman aineiston ohjetekstit ovat pituudeltaan laajoja ja asiasisällöltään runsaita. Informatiiviset tekstit pitävät sisällään runsaasti tietoa, joka ei lähtökohtaisesti ole lukijalleen tuttua, sillä ohjetekstien tarkoitus on antaa ohjeita ja neuvoja lukijaansa uusissa tilanteissa. Havainnollistava jakso tiivistää pitkät ohjeet muutaman virkkeen pituisiksi esimerkeiksi, jotka edustavat ohjetekstien kuvaamia tilanteita käytännössä. Olen nimennyt viimeisen funktionaalisen osion havainnollistavaksi jaksoksi, koska se esittää ja havainnollistaa ohjetekstien sisällöt käytännön tilanteiden kautta.

Havainnollistavan jakson keskeinen funktio on syventää lukijan ymmärrystä kyseessä olevaa ohjetta kohtaan. Lukuisat ohjeet voisivat näyttäytyä osittain vaikeaselkoisina, jos niiden sovellusaloja ei esiteltäisi havainnollistamisen keinoin. Myös niiden soveltaminen on selkeämpää käytäntöön liitettyjen tilanteiden kautta. Käytännön tilanteet edusta-

vat ohjeiden kuvaamia tapauksia, jotka voivat osin poiketa esimerkkien tilanteista. Ne kuitenkin luovat raamit, jotka antavat yleiset suuntaviivat vastaavanlaisessa tilanteessa toimimiselle. Havainnollistava jakso jakautuu esimerkkien ja taulukoiden alajaksoon, joita käsitellen seuraavaksi.

3.4.1. Esimerkit

Havainnollistavan jakson alajaksona toimivat esimerkit, jotka toteuttavat pääjaksensa tavoitetta selkeimmin. Esimerkit esiintyvät muun tekstin ohella osana leipätekstiä. Esimerkkien alajakso ei sijaitse teksteissä kronologisesti, vaan esimerkkejä on sijoitettu käsittelyjakson eri osiin. Niiden runsaan esiintyvyyden vuoksi esimerkkejä on syytä käsitellä omana alajaksonaan. Muun muassa sukupolvenvaihdosta perintötilanteessa käsittelevässä ohjetekstissä esimerkkejä on 13 kappaletta. Toisaalta on hyvä huomioida, että oikeudenkäynnin alkamisajankohtaa koskevassa ohjeessa esimerkkejä ei ole lainkaan. Esimerkkien alajakso ei näin ollen esiinny jokaisessa aineiston tekstissä, minkä vuoksi se ei muodosta vakiojaksoa.

Esimerkit on eroteltu muusta tekstistä lihavoinnin ja numeroiden avulla. Niiden fonttikoko on varsinaista tekstiä pienempi, ja esimerkit on sisennetty omaksi osiokseen. Sisennys koostuu pystysuorasta oranssista viivasta, joka erottelee harmaataustaisen esimerkkien alajakson. Visuaalisten valintojen kautta esimerkit on korostettu, minkä myötä ne on helppo hahmottaa ohjetekstien lomasta. Muusta tekstistä poikkeavan ulkomuotonsa vuoksi ne erottuvat lyhyinä katkelmina, jotka esittävät ohjeiden kuvaamia tilanteita käytännössä. Esimerkeissä (16) ja (17) kuvataan henkilöiden A ja B hakemia ennakkoratkaisuja. Molemmat esimerkit sijaitsevat ennakkoratkaisuhakemuksen tekemistä ja siihen annettavaa päätöstä koskevassa ohjeessa, jonka keskiössä ovat muun muassa varainsiirto- ja lähdeveroa koskevat ennakkoratkaisuhakemukset. Esimerkkien henkilöt edustavat vastaavassa tilanteessa olevia kansalaisia, joita Verohallinnon ohjetekstit opastavat. Kuvitteelliset henkilöt ja asiayhteydet vastaavat todenmukaisia tilanteita.

*(16) **Esimerkki 6:** B hakee tuloverotustaan koskevaa ennakkoratkaisua verovuodelle 2018 ja 2019. Hakemus saapuu Verohallintoon 5.12.2017. Ennakkoratkaisupäätös verovuodelle 2019 voidaan antaa vasta vuonna 2018. Verohallinto voi ha-*

kijan suostumuksella käsitellä hakemuksen vasta vuoden 2018 puolella. (PerLa. L1)

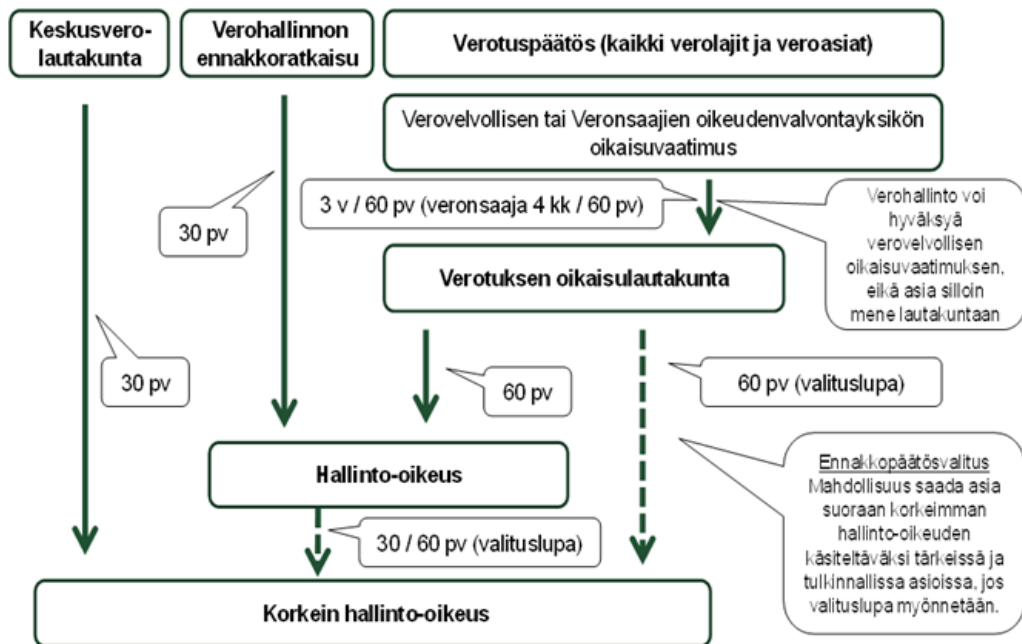
*(17) **Esimerkki 11:** Yhtiö A on hakenut ennakoperinnän ennakkoratkaisua siitä, olisiko sen suunnitteilla olevaan yhteistyösopimukseen perustuva suoritus työkorvausta Tmi B:lle vai palkkaa, josta yhtiön on toimitettava ennakonpidätys. Koska yhtiö ei ole vielä tehnyt yhteistyösopimusta tai sopimusluonnosta, ennakonpidätystä koskeva asia ei vielä ole konkreettinen, eikä ennakkoratkaisua anneta. (PerLa. L1)*

Esimerkkien alajakso havainnollistaa ohjetekstien sisältöjä käytännön esimerkein. Esimerkkien runsas esiintyminen voisi kieliä niiden roolista pitkien tekstien havainnollistajana. Esimerkkejä voi näin ollen pitää tärkeinä ohjein sisältämisen ja ymmärtämisen kannalta. Virkakielen alaisuuteen kuuluvat tekstit saatetaan mieltää vaikeaselkoisiksi, minkä vuoksi käytäntöön liitetyt esimerkit voivat konkretisoida haastavienkin tekstien sisältöjä. Verohallinnon ohjetekstien laajat taustat ja lakitekstit eivät lähtökohtaisesti edusta jokaiselle kansalaiselle tuttuja tekstejä, joten sisällön havainnollistamisen tueksi valitut esimerkit pyrkivät selkiyttämään ohjeiden merkityksiä.

3.4.2. Taulukot

Verohallinnon ohjeteksteissä esiintyy useita taulukoita, jotka esittävät käsiteltävän asian muusta tekstistä erillisenä kokonaisuutena. Olen erotellut havainnollistavan pääjakson toiseksi alajaksoksi *taulukot*-nimisen jakson, koska sitä voi pitää omana, itsenäisenä kokonaisuutenaan. Taulukot kuvaavat tekstissä esitettyjä tietoja havainnollistaen ne erilaisten kaavioiden, kuvioiden ja muiden visuaalisten elementtien avulla. Esimerkkien alajakson tavoin taulukot kuvastavat pitkien ohjetekstien sisältöjä tiiviissä ja jaotellussa muodossa. Osittain taulukot esiintyvät myös limittäin esimerkkien yhteydessä, ja niillä on yhteisiä funktioita. Taulukot voi kuitenkin jaotella omaksi alajaksokseen, koska ne muodostavat visuaalisten elementtien kautta muusta tekstistä poikkeavan kokonaisuuden. Tässä tutkielmassa olen jaotellut taulukoiden alajaksoon ne visuaaliset elementit, jotka muodostuvat taulukoiden ääriviivoista, yksittäisistä sanoista ja lyhyistä ilmaismuodoista. Taulukot vievät paljon tilaa ohjetekstien varsinaiseen tekstiin nähden, minkä vuoksi ne erottuvat muusta tekstistä selkeästi.

Taulukoita ei esiinny jokaisessa aineiston tekstissä, mutta poikkeavan muotonsa vuoksi ne voi luokitella omaksi alajaksokseen. Taulukot ja kuviot voivat myös sijaita tekstin eri kohdissa, mutta yhdistävänä tekijänä voi pitää taulukoiden funktiota, joka tiivistää ja esittää tekstin kuvion tai taulukon muodossa. Kuviossa 2. havainnollistetaan verotuksen muutoksenhakutahojä 1.1.2017 alkaen. Kyseinen kuvio edustaa taulukoiden alajakson ulkomuotoa ja funktiota. Havainnollistaminen tehdään lyhyiden sanojen ja virkkeiden kautta tietoiskunomaisesti. Nuolet ja lukuja sisältävät puhekuplat muodostavat visuaalisesti näyttävän kokonaisuuden, joka kiinnittää lukijan huomion. Ohjetekstin lukemisen sijaan on myös mahdollista sisäistää osa tekstien tiedoista taulukoiden ja kuvioiden kautta. Havainnollistavan funktionsa myötä taulukoiden alajakso esittää ohjeteksteissä käsitellyt asiat tiiviissä muodossa lyhyiden ilmausten avulla.

KUVIO 2. Verohallinnon ohjetekstissä esiintyvä kuvio (PerLa, L22). (Verohallinto 2019)

4. PÄÄTÄNTÖ

Tässä tutkielmassa olen tarkastellut 40 Verohallinnon ohjetekstin rakennetta funktionaalisen jaksoanalyysin keinoin. Ohjetekstit edustavat virkakieltä, joka on viranomaistahon tuottamaa tekstiä. Kyseessä oleville teksteille on tyypillisiä ominaisuuksia muun muassa norminmukaisuus, yleiskielisyys ja moninaisuus. Yleensä virkatekstit myös rakentuvat useista eri tekstistä. (Heikkinen, Hiidenmaa & Tiililä 2000: 9.) Virkakielen ominaisuudet tulevat aineistosta esiin erityisesti moniäänisyyden kautta, minkä myötä esimerkiksi lakiteksti muun tekstin osana luo heterogeenisuutta ohjetekstien rakenteeseen. Tässä luvussa esittelen keskeisimmät tutkimustulokset arvioiden niiden odotuksenmukaisuutta ja luotettavuutta. Lopuksi pohdin, voisiko toisenlainen tutkimusasetelma vaikuttaa tuloksiin.

Funktionaalisen jaksoanalyysin menetelmin erottelin aineistosta neljä erilaista pääjaksoa ja neljä niihin lukeutuvaa alajaksoa. Jaksot muodostavat Verohallinnon ohjetekstien rakenteen, joka toistuu pääosin samankaltaisena jokaisessa aineiston tekstissä. Jokainen jakso on edustettuna aineistossa lukuun ottamatta esimerkkien alajaksoa, joka ei esiinny kaikissa ohjeteksteissä. Tällaisen poikkeuksen muodostaa 10 ohjetekstiä, jotka eivät pidä sisällään esimerkkien alajaksoa. Kyseessä olevissa tekstissä esiintyy yksittäisiä esimerkkien mainintoja, mutta luokitteluni mukaisia alajaksoja ne eivät muodosta. Poikkeusta edustaa myös taulukoiden alajakso, joka esiintyy vain 20 ohjetekstissä. Näin ollen se muodostaa alajakson 50 prosenttiin aineiston ohjeteksteistä. Kyseisiä poikkeuksia lukuun ottamatta funktionaaliset jaksot esiintyvät lähes säännönmukaisesti läpi aineiston.

Odotusten mukaisesti ohjetekstien pää- ja alajaksot on mahdollista erotella toisistaan, jolloin ne muodostavat erillisiä kokonaisuuksia. Jokainen jakso edustaa omia funktioitaan, jotka määrittelevät jaksojen sisällön ja nimeämisen. Jaksojen välillä voi havaita tehtävänjaon, jonka myötä jokaisella erotellulla jaksolla on omia funktioitaan. Jaksot esiintyvät aineistossa osittain limittäin ja erillään, minkä vuoksi kronologisen ja yhtäjaksoisen analyysin tekeminen aineistosta olisi ollut haastavaa. Näin ollen jaottelua ovat ohjanneet elementtien erilaiset funktiot ja ulkoasu. Aineiston jokainen tekstiaines on kuitenkin liitetty osaksi jotakin aiemmin esiteltyä jaksoa.

Tekstistä vakiojaksoina erottuivat esittelyjakso, käsittelyjakso ja kehoitusjakso, jotka pysyivät lähes samankaltaisina aineiston jokaisessa ohjetekstissä. Tutkimuksen tuloksissa yllättävinä oli esimerkkien alajakson puuttuminen joistain teksteistä. Valintaa voi pohtia aineiston sisältöjen kautta. Ovatko esimerkiksi toisten ohjetekstien aiheet tavanomaista vieraampia kuin toisten tekstien sisällöt? Siinä tapauksessa valintaa voisi perustella esimerkkien tarpeellisuudella vain tietyissä ohjeissa. Varman vastauksen kysymykseen voisi kuitenkin saada vain haastatteleamalla virkamiehiä, jotka ovat laatineet aineiston ohjetekstit.

Aineiston tekstit edustavat ohjetekstejä ja näin ollen virkakielen tekstilajia, joka rakentuu erilaisista elementeistä. Erityisen selkeästi tämä tulee esiin tekstien heterogeenisyydestä ja moniäänisyydestä, joista käy ilmi tekstien monipuolinen tausta. Myös jaksojen järjestys toteuttaa virkakieltä, joka esittelee tiedot edeten tärkeistä tiedoista havainnollistaviin esimerkkeihin, jotka tavanomaisesti esiintyvät pitkien käsittelyjaksojen yhteydessä tai niiden jälkeen. Institutionaaliset ohjetekstit perustavat tietonsa lakeihin ja muihin taustatietoihin, mikä tulee ilmi lakitekstin kautta.

Tutkielman suppeus ja lyhyehkö pituus vaikuttavat osaltaan tutkimuskysymysten ja aiheen rajaukseen. Mikäli kyseessä olisi laajempi tutkimus, olisi siinä voinut käsitellä aiemmin mainittujen kysymysten lisäksi myös muita näkökulmia. Esimerkiksi tekstientulkintaan vaikuttavat seikat olisivat mielenkiintoinen tutkimuskohde. Lukuprosessi ei välttämättä etene lineaarisesti ylhäältä alaspäin, jolloin ohjetekstien tulkinta voisi erota erottelemistani funktionaalisista jaksoista ja niiden rakenteista (Tiililä 2007: 105). Näkökulma herättää kysymyksen, kuinka kyseinen oletus tulisi ottaa huomioon rakenneanalyysissa. Kyseistä oletusta voisi mahdollisesti pohtia Verohallinnon ohjetekstejä analysoitaessa, sillä laajat ja informaatiopitoiset tekstit saattavat sisältää lukijalle vain osittain merkityksellistä tietoa. Näin ollen tekstiä voidaan lukea eri järjestyksessä etsien sieltä henkilökohtaisesti tärkeimmät tiedot. Voisiko jaksoanalyysin toteuttaa eri menetelmin, jos otetaan tämä seikka huomioon? Kysymys tarjoaa mielenkiintoisen näkökulman aineiston tarkasteluun. Tässä tutkielmassa oletus kuitenkin on, että ohjetekstejä luetaan lineaarisesti ylhäältä alaspäin.

Myöhemmässä tutkimuksessa voisi ottaa tarkempaan ja laajempaan tarkasteluun myös modaaliverbit ja niiden merkitykset. Niiden sävyä voisi tutkia esimerkiksi kyselylo-

makkeella, joka edustaisi eri ihmisen näkemyksiä kyseisten modaaliverbien merkityksistä. Tässä tutkielmassa modaaliverbien jaottelu perustuu pääosin niiden kontekstiin, mutta erottelua on osittain ohjannut myös intuitio. Kyselylomakkeen tai haastattelun kautta olisi mahdollista saada lisätietoa tutkielman modaaliverbien semantiikasta ja funktioista.

Tutkielman tuloksia voi tarkastella yhteiskunnalliselta kannalta. Monipuolinen tekstimaisema tuo erilaiset päätökset, virkatekstit ja ohjeet lähelle ihmisten arkipäivää (ks. luku 1.1.). Kriittinen suhtautuminen laajan tekstikentän teksteihin on yleensä tarpeellista. Tämän tutkielman aineiston tavoin laajoja, institutionaalisia tekstejä voi tarkastella funktionaalisen jaksoanalyysin keinoin. Jaksojen erottaminen toisistaan selkeyttää tekstin rakennetta ja yksittäisten jaksojen ja osioiden funktioita. Erillisten funktioiden kautta lukija voi päätellä tekstin keskeisimmän päämäärän, joka määrittää sen tarkoituksen. Funktionaalisen jaksoanalyysin avulla erilaiset tekstit voidaan jäsenellä selkeään ja kompaktiin muotoon. Varsinaista tekstiä lyhyempien jaksojen voi myös nähdä yksinkertaistavan tekstin rakennetta, mikä mahdollisesti edistää lukijan kokonaisvaltaista ymmärrystä. Nykyisessä tekstiyhteiskunnassa monipuolinen lukutaito edesauttaa kansalaisyhteiskunnan kehittämistä.

LÄHTEET

Tutkimusaineisto

40 Verohallinnon ohjetekstiä, jotka on tallennettu Verohallinnon verkko-osoitteesta <https://www.vero.fi/syventavat-vero-ohjeet/>. Luettu 28.09.2019.

Lähteet

FINLEX 2004: Hallintolaki. <https://www.finlex.fi/fi/> (22.12.2019).

HASAN, RUGAIYA 1989 [1985]: *The structure of a text*. – M.A.K. Halliday & Ruqaiya Hasan (toim.), *Language, context, and text; Aspects of language in a social-semiotic perspective*. s. 54–69. Offord: Oxford University Press.

HEIKKINEN, VESA 2002: *Virkakieli lumoa ja pelottaa*. – Vesa Heikkinen (toim.) *Virka-pukuinen kieli*. s. 7–25. Tampere: Tammer-Paino Oy.

HEIKKINEN, VESA – HIIDENMAA, PIRJO – TIILILÄ, ULLA 2000: *Teksti työnä, virka kiele-nä*. Helsinki: Gaudeamus Oy.

HIIDENMAA, PIRJO 2000: *Työ ja kieli*. – Vesa Heikkinen, Pirjo Hiidenmaa & Ulla Tiililä (toim.), *Teksti työnä, virka kielenä*. s. 19–34. Helsinki: Gaudeamus Oy.

HONKANEN, SUVI 2012: *Kielioppi ja tekstilaji. Direktiivin muotoilusta viraston ryhmä-kirjeissä*. Väitöskirja. Helsinki: Unigrafia Oy.

HONKANEN, SUVI – TIILILÄ, ULLA 2012: *Jaksoanalyysi osana tekstilajitutkimusta*. – Vesa Heikkinen, Eero Voutilainen, Petri Lauerma, Ulla Tiililä & Mikko Lounela (toim.), *Genreanalyysi – tekstilajitutkimuksen käsikirja*. Tallinna: Gaudeamus Oy.

KS= *Kielitoimiston sanakirja*. 2008. Helsinki: Kotimaisten kielten keskus. <https://www.kielitoimistonsanakirja.fi/> (4.11.2019).

KUJANPÄÄ, REETA 2014: *Käteväkätiset kopeloivat kätesi. Kielen funktiot paikallispoliisin verkkotiedotteissa*. Pro gradu -tutkielma. Kieli- ja käänöstieteiden laitos. Turun yliopisto.

LAIHANEN, ESA 2018: Tekstilajin tajua testaamassa: *tekkareiden kirjoittamien kieltävien rekrytointivastausten funktionaalinen rakenne*. Vaasa. L. M. Enell-Nilsson & N. Keng (toim.), *Työelämän viestintä, Arbetslivskommunikation, Workplace Communication, Kommunikation im Berufsleben*. VAKKI-symposium XXXVIII 8.–9.2.2018. VAKKI Publications 9. (105–118).

- MARTTILA, SAMI 2017: *Hallinnolliset verkkopalvelut nuorten näkökulmasta. ”Varmaan googlaisin ekka”*. Pro gradu -tutkielma. Tietojenkäsittelytieteiden laitos. Oulun yliopisto.
- MÄNTYNEN, ANNE 2006: *Näkökulmia tekstin ja tekstilajien rakenteeseen*. – Anne Mäntynen, Susanna Shore & Anna Solin (toim.), *Genre – tekstilaji*. s. 42–71. Helsinki: Hakapaino Oy.
- PALTRIDGE, BRIAN 1997: *Frames and the notion of prototype. Genre, frames and writing in research settings*. 53–56. Amsterdam: John Benjamins publishing company.
- TIILILÄ, ULLA 2007: *Tekstit viraston työssä. Tutkimus etuuspäätösten kielestä ja konteksteista*. Väitöskirja. Helsinki: Hakapaino Oy.
- VAN DIJK, TEUN A. 1997: *The Study of Discourse. Discourse as structure and process*. s. 1–34. Lontoo: SAGE Publications.
- VEROHALLINTO 2019: Verohallinnon tiedote 13.5.2019. *Verohallinnon sähköisissä palveluissa kävijäpiikki – osan palkansaajista ja eläkeläisistä pitää täydentää veroilmoitustaan viimeistään huomenna 14.5.* <https://www.vero.fi/tietoa-verohallinnosta/uutishuone/lehdist%C3%B6tiedotteet/> (29.11.2019).
- VEROHALLINTO 2019: Kuvio 1: Verotuksen muutoksenhakujärjestelmä 1.1.2017 alkaen. <https://www.vero.fi/syventavat-vero-ohjeet/ohjehakusivu/48312/verovalitusmenettely%C3%A4-koskeva-ohje2/> (5.12.2019).
- VISK= HAKULINEN, AULI – VILKUNA, MARIA – KORHONEN, RIITTA – KOIVISTO, VESA – HEINONEN, TARJA RIITTA – ALHO, IRJA 2008: *Iso suomen kielioppi*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. <http://scripta.kotus.fi/visk/sisallys.php?p=1562> (23.11.2019).

LIITE

Verohallinnon 40 ohjetekstiä, jotka ovat sähköisessä muodossa *Vero.fi* -verkkosivuilla.
<https://www.vero.fi/syventavat-vero-ohjeet/>.

PerLa. L1

<https://www.vero.fi/syventavat-vero-ohjeet/ohje-hakusivu/47819/ennakkoratkaisuhakemuksen-tekeminen-ja-siihen-annettava-paatos/>
(20.11.2019)

PerLa. L2

https://www.vero.fi/syventavat-vero-ohjeet/ohje-hakusivu/48577/ensin_kuolleen_puolison_tai_lesken_jalk/ (29.11.2019)

PerLa. L3

<https://www.vero.fi/syventavat-vero-ohjeet/ohje-hakusivu/75136/hallintaoikeus-omaisuuden-luovutuksen-verotuksessa/> (29.11.2019)

PerLa. L4

<https://www.vero.fi/syventavat-vero-ohjeet/ohje-hakusivu/48814/henkil%C3%B6verotuksen-lakimuutoksia-vuodelle-2019/>
(29.11.2019)

PerLa. L5

<https://www.vero.fi/syventavat-vero-ohjeet/ohje-hakusivu/60521/henkiloyhtion-ja-yksityisliikkeen-sukupolvenvaihdos-verotuksessa/> (20.11.2019)

PerLa. L6

<https://www.vero.fi/syventavat-vero-ohjeet/ohje-hakusivu/47795/henkil%C3%B6yhti%C3%B6n-yhti%C3%B6osuuden-luovutus-tuloverotuksessa-ja-lahjaverotuksessa/> (28.11.2019)

PerLa. L7

<https://www.vero.fi/syventavat-vero-ohjeet/ohje-hakusivu/48548/kapitalisaatiosopimuksen-verotus/> (28.11.2019)

PerLa. L8

<https://www.vero.fi/syventavat-vero-ohjeet/ohje-hakusivu/48566/lahjojen-kumulointi/>
(29.11.2019)

PerLa. L9

<https://www.vero.fi/syventavat-vero-ohjeet/ohje-hakusivu/60797/luopumiset-perint%C3%B6--ja-lahjaverotuksessa/> (20.11.2019)

PerLa. L10

<https://www.vero.fi/syventavat-vero-ohjeet/ohje-hakusivu/48496/maatilan-sukupolvenvaihdos-verotuksessa/> (27.11.2019)

PerLa. L11

https://www.vero.fi/syventavat-vero-ohjeet/ohje-hakusivu/48387/oikeudenkaynnin_alkamisajankohtaa_koske/ (22.10.2019)

PerLa. L12

<https://www.vero.fi/syventavat-vero-ohjeet/ohje-hakusivu/60519/osakeyhtion-sukupolvenvaihdos-verotuksessa/> (3.11.2019)

PerLa. L13

https://www.vero.fi/syventavat-vero-ohjeet/ohje-hakusivu/48536/ositus_ja_perinnonjakosopimus_perintove/ (29.11.2019)

PerLa. L14

https://www.vero.fi/syventavat-vero-ohjeet/ohje-hakusivu/48605/perinto_ja_lahjaverotuksen_toimittamise/ (28.11.2019)

PerLa. L15

https://www.vero.fi/syventavat-vero-ohjeet/ohje-hakusivu/47858/perinto_ja_lahjaverotus_kansainvaliss5/ (29.11.2019)

PerLa. L16

<https://www.vero.fi/syventavat-vero-ohjeet/ohje-hakusivu/49174/perintoveroasteikk/> (29.11.2019)

PerLa. L17

<https://www.vero.fi/syventavat-vero-ohjeet/ohje-hakusivu/48212/pitk%C3%A4aikais%C3%A4%C3%A4st%C3%A4missopimuksen-ja-yksityishenkil%C3%B6n-ottaman-vapaaehtoisen-yksil%C3%B6llisen-el%C3%A4kevuutuksen-verotus/> (20.11.2019)

PerLa. L18

<https://www.vero.fi/syventavat-vero-ohjeet/ohje-hakusivu/70752/seuraamusmaksut-perint%C3%B6--ja-lahjaverotuksessa/> (29.11.2019)

PerLa. L19

<https://www.vero.fi/syventavat-vero-ohjeet/ohje-hakusivu/60537/sukupolvenvaihdos-perintotilanteissa/> (19.11.2019)

PerLa. L20

<https://www.vero.fi/syventavat-vero-ohjeet/ohje-hakusivu/64052/vakuutuskorvausten-ilmoittaminen-perintoverotukseen/> (20.11.2019)

PerLa. L21

<https://www.vero.fi/syventavat-vero-ohjeet/ohje-hakusivu/47834/varojen-arvostaminen-perint%C3%B6--ja-lahjaverotuksessa3/> (29.11.2019)

PerLa. L22

<https://www.vero.fi/syventavat-vero-ohjeet/ohje-hakusivu/48312/verovalitusmenettely%C3%A4-koskeva-ohje2/> (5.12.2019)

PerLa. L23

https://www.vero.fi/syventavat-vero-ohjeet/ohje-hakusivu/48042/yrityksen_sukupolvenvaihdos_verotuksess5/ (29.11.2019)

Var. L24

<https://www.vero.fi/syventavat-vero-ohjeet/ohje-hakusivu/47819/ennakkoratkaisuhakemuksen-tekeminen-ja-siihen-annettava-paatos/> (19.11.2019)

Var. L25

<https://www.vero.fi/syventavat-vero-ohjeet/ohje-hakusivu/48214/varainsiirtoverotuksen-yhten%C3%A4ist%C3%A4misohje2/> (29.11.2019)

Var. L26

https://www.vero.fi/syventavat-vero-ohjeet/ohje-hakusivu/47964/etavalittajan_vuosiilmoitus_ja_julkisen/ (29.11.2019)

Var. L27

<https://www.vero.fi/syventavat-vero-ohjeet/ohje-hakusivu/78126/kuolinpes%C3%A4osuuden-luovutuksen-verotus/> (20.11.2019)

Var. L28

<https://www.vero.fi/syventavat-vero-ohjeet/ohje-hakusivu/60519/osakeyhtion-sukupolvenvaihdos-verotuksessa/> (28.11.2019)

Var. L29

<https://www.vero.fi/syventavat-vero-ohjeet/ohje-hakusivu/60521/henkiloyhtion-ja-yksityisliikkeen-sukupolvenvaihdos-verotuksessa/> (20.11.2019)

Var. L30

<https://www.vero.fi/syventavat-vero-ohjeet/ohje-hakusivu/48312/verovalitusmenettely%C3%A4-koskeva-ohje2/> (29.11.2019)

Var. L31

<https://www.vero.fi/syventavat-vero-ohjeet/ohje-hakusivu/79871/varainsiirtovero-arvopapereiden-luovutuksessa/> (2.12.2019)

Var. L32

<https://www.vero.fi/syventavat-vero-ohjeet/ohje-hakusivu/79875/ensiasunnon-varainsiirtoverovapaus/> (26.11.2019)

Var. L33

<https://www.vero.fi/syventavat-vero-ohjeet/ohje-hakusivu/79873/varainsiirtovero-kiinteist%C3%B6n-luovutuksessa/> (20.11.2019)

Var. L34

<https://www.vero.fi/syventavat-vero-ohjeet/ohje-hakusivu/78099/vastuu-aiempien-luovutusten-varainsiirtoverosta2/> (29.11.2019)

Var. L35

<https://www.vero.fi/syventavat-vero-ohjeet/ohje-hakusivu/79877/yritysmuodonmuutosten-ja-yritysj%C3%A4rjestelyjen-varainsiirtoverotus/> (28.11.2019)

Var. L36

https://www.vero.fi/syventavat-vero-ohjeet/ohje-hakusivu/48583/osituksen_yhteydessa_tapahtuvat_omistaj/ (20.11.2019)

Var. L37

<https://www.vero.fi/syventavat-vero-ohjeet/ohje-hakusivu/48496/maatilan-sukupolvenvaihdos-verotuksessa/> (5.12.2019)

Var. L38

https://www.vero.fi/syventavat-vero-ohjeet/ohje-hakusivu/48387/oikeudenkaynnin_alkamisajankohtaa_koske/ (5.12.2019)

Var. L39

https://www.vero.fi/syventavat-vero-ohjeet/ohje-hakusivu/48427/avoeron_yhteydessa_maksettava_hyvity/ (20.11.2019)

Var. L40

<https://www.vero.fi/syventavat-vero-ohjeet/ohje-hakusivu/48548/kapitalisaatiosopimuksen-verotus/> (29.11.2019)